

Don't shoot the messenger

Stel: je veroorzaakt een rel. Linda Polman richt in haar boek “De Crisiskaravaan” haar Kruisboog op ongeveer alle hulpverleningsorganisaties ((I)NGO’s) die betrokken zijn bij het verlenen van humanitaire hulp in oorlogsgebieden. Het is een boek geworden waarvan de inhoud oproept tot bezinning.

Polman beschrijft niet alleen de waanzin van burgeroorlogen, maar ook de machteloosheid, de beperkingen en de blunders van de humanitaire hulpverlening. Zij beschrijft ook de keerzijde van professionalisering van Hulpverleningsorganisaties en de vaak compromitterende situaties in gevechtsgebied. Evenals de rol van de media. Ze bekritiseert ook vermeend decadent gedrag van hulpverleners.

De eerste reacties op het boek waren negatief: “Polman snapt het niet” en: “De werkelijkheid is anders”. Maar Polman heeft wel degelijk een belangrijke boodschap. Ik wil proberen die uit het boek naar voren te halen. Tegelijkertijd wil ik er ook kritisch naar kijken.

Het dilemma van Florence Nightingale en Henri Dunant

Als eerste beschrijft Polman het basisdilemma: Als je gewonde militairen gaat helpen, wat op zich vanuit humanitair oogpunt een gewenste actie is, dan loop je het risico dat betreffende militairen weer gevechtsgereed de oorlog ingaan en dat daardoor het conflict zich voortzet, met als gevolg: uiteindelijk meer doden en gewonden. Onbedoeld creëer je dus een situatie die ongewenst is, n.l. het voortzetten van de oorlog.

De stelling van Florence Nightingale is: “Niet doen”, laat de oorlog letterlijk en figuurlijk doodbloeden. Henri Dunant keek er anders tegenaan. De stelling van Henri Dunant is: “Humanitaire hulp prevaleert”: Dus helpen.

Dit verschil van inzicht kan mede verklaard worden op basis van de oorlogssituatie waarin beiden terecht gekomen waren. Nightingale was vooral actief in de Brits -Turkse oorlog die nog *voortduurde*. Dunant trad aan *na afloop* van de slag bij Solferino. Het één vond plaats *in* de slag en het ander vond plaats *na* de slag. De oorlog was feitelijk met die slag voorbij, terwijl in Turkije de herstelde militairen direct weer naar het front gestuurd werden.

Hulpverlening in oorlogsgebieden

Het boek beschrijft de situatie in vluchtelingenkampen in diverse oorlogsgebieden, o.a. Goma (gevolg van de burgeroorlog in Rwanda), Sierra Leone en Darfur. In al deze gevallen is gebleken dat een groot deel van de hulpverlening (gemiddeld 30%, maar op veel plaatsen veel meer) direct of indirect in de handen viel van de strijdende partijen, die van de opbrengst weer wapens kocht om verder te kunnen. Het is een verhaal van corrupte regeringen, warlords, militia die bepalen welke hulp waar geboden mag worden en wie dat mag doen, waarbij zij zelf altijd zorgen een goed stuk van de koek te krijgen. Zij spelen daarbij de hulpverleningsorganisaties tegen elkaar uit. Zo ontstaat een ongezonde concurrentie tussen de organisaties, gericht op continuïteit en uitbreiding van de hulpverlening.

Polman constateert dat de hulpverleningsorganisaties de dilemma’s wel zien, maar liever de andere kant op kijken. Uitlekken zou immers de donorstromen kunnen schaden.

De vraag die Polman stelt is: wanneer wordt de invloed van een of beide strijdende partijen op de hulpverlening zo groot, dat je beter stoppen?

Ethiopië, Soedan en Darfur

Polman beschrijft uitgebreid de conflictgebieden in Ethiopië en Soedan. Het verhaal naar de buitenwereld is, dat de bewoners wegens droogte en hongersnood naar opvangkampen gegaan zijn. In werkelijkheid waren het de regeringen in die landen die zelf de hongersnood gemaakt

hebben door het verbranden van akkers en het vergiften van bronnen, om de bewoners te verdrijven. Vervolgens was het aan de NGO's om die kampen te bevoorraden, maar alleen op aanwijzingen van de regeringen. Voor elke voedseldropping moest een vergunning gevraagd worden. De regering gaf aan waar gedropt mocht worden en dat was vaak buiten de kampen, dus regelrecht ter bevoorrading van het regeringsleger.

In een recent boek van Jan Pronk, de oud-minister van ontwikkelingshulp en VN-gezant in Soedan ("Het pantser afleggen"), constateert hij feitelijk hetzelfde als hij over Darfur zegt: "We mogen niet dezelfde fout herhalen die gemaakt is in Zuid Soedan, waar de humanitaire hulp het zoeken naar een duurzame politieke oplossing lang heeft verdrongen".

Anders dan Polman uit Pronk ook zijn waardering voor de hulpverleners: "Humanitair is er zowel door de Verenigde Naties als door Niet-Gouvernementele Organisaties veel resultaat geboekt. Dankzij de bewonderenswaardige inzet van onbaatzuchtige hulpverleners, veelal uit het westen, maar ook uit Soedan zelf, zijn de voorziening van voedsel en water en de gezondheidszorg zodanig effectief ter hand genomen, dat de voeding- en sterftcijfers aanzienlijk zijn verbeterd."

Beschouwing

Is dat nu het hele verhaal? Polman schrijft alleen over oorlogsgebieden, niet over natuurrampen. Dat ook daar de concurrentie tussen NGO's een probleem kan zijn ligt voor de hand. En ook daar is vaak een gebrek aan verantwoording dat de hulp daar komt waar nodig is. Heeft u een duidelijke verantwoording gezien van de hulp na de aardbeving in Turkije of na de Tsunami? Wel fragmenten, nooit een compleet verhaal: er zijn zoveel huizen gebouwd, daar en daar, zoveel ziekenhuizen, scholen en zo voort.

Aanbevelingen ben ik op het eind van het boek nauwelijks tegengekomen. Polman ziet dat ook niet als journalistieke verplichting. Zij vraagt wel om een kritisch bevragen van hulporganisaties over het effect van hun hulpverlening.

Maar ook de internationale gemeenschap zal op een andere manier met hulp moeten omgaan, om te voorkomen dat een onpartijdige opstelling leidt tot gemangeld worden tussen partijen en om misbruik van hulp te voorkomen. In een aantal gevallen zal het wellicht uiteindelijk beter zijn om pas hulp te gaan verlenen nadat er een eind aan een oorlog is gekomen en er een vredesverdrag is. Dan is er hoop op wederopbouw.

Het opstarten van een hulpoperatie levert veel aanloopkosten. Vanuit een bedrijfsmatige benadering is het daarom begrijpelijk dat NGO's groot belang hechten aan continuïteit.

Hulpverleners dient echter zo *puur* en transparant mogelijk te blijven en als het goed is, richt het zich op het zichzelf overbodig maken, al staat dat haaks op de zakelijke behoefte aan continuïteit.

Tot slot

Polman zegt niet dat er geen hulpverlening meer verleend moet worden. Wel dat NEE zeggen een optie moet zijn in een oorlogsgebied, al gaat dat tegen de natuur van de hulpverleningsorganisatie in. Soms Florence Nightingale en soms Henry Dunant.

Misschien zouden we zoiets in een achtste grondbeginsel moeten vatten:

****Hulpverlening moet duurzaam bijdragend zijn aan het welzijn van de bevolking.***

Anneke Tilanus-Bakker, Vrijwilliger-Maatsch.Werk. Distr,'t Sticht, afd. UH. Rode Kruis Nat.

Literatuur en bijgew. Studiedagen: "Globalisering en Cult.conflicten, prof.Dr.R.Maier.

Linda Polman: De Crisis karavaan, Amsterdam 2008, ISBN 978-90-5018-973-6

Jan Pronk: Het pantser afleggen, Amsterdam 2008, ISBN 978-90-351-3366-2

International Conflict Conference, Nwe. Kerk A'dam, 18 mei 09. Voorzitter: Mr. Jan Pronk